

Nr 28*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.*

I proposition nr 71 har Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag ur statsrådsprotokollet över justitieärenden, föreslagit riksdagen att antaga två förslag till lagar om ändring i lagen om val till riksdagen (ValL) resp. i kommunala vallagen (KVL). Lagförslagen lyder sålunda:

Förslag

till

Lag**angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen**

Härigenom förordnas, dels att 50—53 §§ lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, dels att i samma lag skall införas en ny paragraf, betecknad 53 a §, av nedan angiven lydelse.

(Nuvarande lydelse)

50 §.

Då inkommet besvärsmål är i skick att kunna avgöras, teckne Konungens befallningshavande å besvärshandlingarna sitt beslut och återsände handlingarna till valnämndens ordförande. De rättelser, som av Konungens befallningshavandes beslut föränledas, skola av ordföranden införas i röstlängden.

Ej må besvärshandlingar till part återställas.

(Föreslagen lydelse)

Då inkommet besvärsmål är i skick att kunna avgöras, teckne Konungens befallningshavande å besvärshandlingarna sitt beslut och återsände handlingarna till valnämndens ordförande. De rättelser, som av Konungens befallningshavandes beslut föränledas, skola av ordföranden införas i röstlängden. Ej må besvärshandlingar till part återställas.

Över Konungens befallningshavandes beslut må särskild klagan ej föras. Anföras besvär över valförrättning, vid vilken beslutet tjänat till efterrättelse, må i sammanhang därmed talan mot beslutet fullföljas.

¹ Senaste lydelse av 50 och 53 §§ se 1963:127.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

51 §.

Över Konungens befallningshavandes beslut må särskild klagan ej föras. Anföras besvär över valförrättning, vid vilken beslutet tjänat till efterrättelse, må i sammanhang därmed talan mot beslutet fullföljas.

Ej må vid klagan över beslut i fråga om anmärkning mot röstlängd andra bevis gälla än de, som hos valnämnden varit i laga ordning företteda.

52 §.

Har emot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit, eller har i anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, i längden gjorts, lände den röstlängd vid riksdagsmannaval, som därefter, intill dess ny röstlängd på enahanda sätt kommit till stånd, hålles, till ovillkorlig efterrättelse, där ej, på sätt nedan stadgas, rättelse skall i längden verkställas.

Har emot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit eller har i anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, i längden gjorts, lände röstlängden, om annat ej följer av 53 § eller 53 a §, till ovillkorlig efterrättelse vid riksdagsmannaval, som därefter hålles, intill dess ny röstlängd på föreskrivet sätt kommit till stånd.

Har på klagan, som i samband med besvär över valförrättning blivit förd, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, evad felaktigheten länt till förrättningens upphävande eller ej, Konungens befallningshavande i längden införa de av beslutet föranledda rättelser.

53 §.

Ej må vid klagan över beslut i fråga om anmärkning mot röstlängd andra bevis gälla än de, som hos valnämnden varit i laga ordning företteda.

Har någon till följd av uppenbart fel icke blivit upptagen såsom röstberättigad i den för granskning framlagda röstlängden och har felet ej påtalats i föreskriven ordning genom anmärkning hos valnämnden, äger Konungens befallningshavande på ansökan av honom eller av den lokala skattemyndigheten besluta om rättelse, om den som felet rör vid anmärkningstidens utgång uppfyllde vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt. För att kunna upptagas till prövning skall sådan ansökan hava inkommit till Konungens befallningshavande senast den 1 september det år röstlängden upprättats.

Meddelar Konungens befallningshavande beslut om rättelse enligt denna paragraf, skall Konungens be-

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

fallningshavande ofördröjligen underrätta valnämndens ordförande därom samt kungöra beslutet. Kungörelsen skall anslås på vederbörande kommuns anslagstavla och, där så kan ske, införas i ortstidningar. Det åligger valnämndens ordförande att genast rätta röstlängden i enlighet med beslutet. Innan detta skett, äger beslutet icke verkan.

Talan får icke föras mot beslut, varigenom ansökan om rättelse avslagits eller avvisats. Över beslut om rättelse får klagan föras endast i samband med besvär över valförrättning, vid vilken beslutet tjänat till efterrättelse.

53 a §.

Har på klagan, som förts i samband med besvär över valförrättning, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, vare sig felaktigheten länt till förrättningens upphävande eller ej, Konungens befallningshavande i längden införa av beslutet föranledd rättelse.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Förslag

till

Lag**om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253)**

Härigenom förordnas, *dels* att 10 § kommunala vallagen den 6 juni 1930 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* att i 3 kap. samma lag skola införas två nya paragrafer, betecknade 10 a § och 10 b §, av nedan angiven lydelse.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

10 §.

Har mot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit, eller har med

Har mot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit eller har

(Nuvarande lydelse)

anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, gjorts i röstlängden, länder längden, i den mån ej enligt andra stycket rättelse skall verkställas, till ovillkorlig efterrättelse, intill dess ny röstlängd på föreskrivet sätt kommit till stånd.

Har på klagan, som förts i samband med besvär över valförrättning eller annan omröstning, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, sedan beslutet vunnit laga kraft, länsstyrelsen, ändå att felaktigheten ej föranlett omröstningens upphävande, låta i längden införa av förklaringen föranledd rättelse.

(Föreslagen lydelse)

med anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, gjorts i röstlängden, länder längden, i den mån ej annat följer av 10 a § eller 10 b §, till ovillkorlig efterrättelse intill dess ny röstlängd på föreskrivet sätt kommit till stånd.

10 a §.

Vad i lagen om val till riksdagen stadgas om rättelse av uppenbart fel i röstlängd äger motsvarande tillämpning beträffande röstlängd som avses i detta kapitel.

10 b §.

Har på klagan, som förts i samband med besvär över valförrättning eller annan omröstning, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, sedan beslutet vunnit laga kraft, länsstyrelsen, ändå att felaktigheten ej föranlett omröstningens upphävande, låta i längden införa av förklaringen föranledd rättelse.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar av vallagarnas bestämmelser om röstlängd i syfte att vidga möjligheterna till rättelse i sådan längd. Har någon till följd av uppenbart fel inte blivit upptagen såsom röstberättigad i den för granskning framlagda röstlängden men felet ej blivit påtalat genom anmärkning i föreskriven ordning hos valnämnden, skall länsstyrelsen en-

ligt förslaget kunna på ansökan besluta om rättelse, om den som berörs av felet uppfyllde rösträttsvillkoren även vid anmärkningstidens utgång. Ansökan om sådan rättelse skall kunna göras av den som felet rör eller av den lokala skattemyndigheten. Ansökan får inte göras senare än den 1 september det år röstlängden upprättats.

Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 september 1964 tillkallades samma dag hovrättsrådet Gustaf Petréén att såsom särskild utredningsman verkställa vissa undersökningar rörande upprättande av röstlängd och framlägga de förslag, vartill utredningen kunde ge anledning. Utredningsmannen, som för sin utredning antagit benämningen *röstlängdsutredningen*, har slutredovisat sitt uppdrag i ett den 15 december 1965 avgivet betänkande, benämnt »Röstlängdsförfarandet» (SOU 1965: 76).

I betänkandet framlägger röstlängdsutredningen vissa förslag, som syftar till att förbättra röstlängdsförfarandet och vidga möjligheterna att rätta fel i röstlängd. Utredningens reformförslag innebär vittgående ändringar av gällande bestämmelser i ämnet. Enligt vad utredningen framhåller kan dess förslag till ny ordning för röstlängds upprättande icke genomföras förrän år 1968 med hänsyn till att förslaget för sin tillämpning förutsätter att registreringen inom folkbokföringen verkställs hos länsstyrelserna med hjälp av datamaskiner. Denna förutsättning kommer ej att vara uppfylld i hela landet förrän nämnda år. Utredningen förordar därför att den föreslagna reformen får träda i tillämpning först vid upprättandet av 1968 års röstlängder. Remissbehandlingen av utredningens nu berörda förslag rörande röstlängdsförfarandet är ännu inte avslutad.

I sitt betänkande har utredningen också övervägt vilka åtgärder som kan vidtas för att minska riskerna för rösträttsförluster när röstlängderna åren 1966 och 1967 alltjämt upprättas enligt nuvarande ordning. Enligt utredningen kan denna ordning förbättras provisoriskt genom viss utbyggnad av rättelsemöjligheterna på så sätt att man möjliggör en tillämpning av de särskilda rättsmedlen resning och återställande av försutten tid för att vinna rättelse i fall när den som uppfyller rösträttskvalifikationerna på grund av uppenbart förbiseende ej har medtagits i röstlängden eller däri antecknats såsom icke röstberättigad. Utredningen framlägger förslag till vissa ändringar i vallagstiftningen i sådant syfte.

Över utredningens sistnämnda förslag har efter remiss yttranden avgivits av regeringsrättens ledamöter, statistiska centralbyrån, centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser, de lokala skattemyndigheterna och valnämnderna i Stockholm, Göteborg och Malmö, kyrkobokföringsinspektörerna i Stockholms stift och

Lunds stifts södra inspektionsområde, förvaltningsdomstolskommittén, Svenska landstingsförbundet, Svenska stadsförbundet, Svenska kommunförbundet samt Föreningen Sveriges kronokamrerare. Vissa länsstyrelser har överlämnat yttranden från valnämnder, kronokamrerare och häradskrivare.

Såsom nyss framgått kan inte i nuvarande läge ställning tas till utredningens huvudförslag. Jag får därför begränsa mig till frågan vad som f. n. kan göras för att vidga möjligheterna att rätta fel i röstlängd.

I nuvarande läge kan ställning inte tas till utredningens huvudförslag. Propositionen begränsas därför till frågan vad som f. n. kan göras för att vidga möjligheterna att rätta fel i röstlängd.

Gällande bestämmelser

I 16 § riksdagsordningen har bestämmelser meddelats om villkoren för rösträtt vid andrakammarval. Bestämmelserna kompletteras med en föreskrift i samma paragraf att till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd och att rösträtten skall, på sätt i vallagen närmare bestämts, grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring inträffar före valet. Röstlängderna blir därför avgörande för vilka som äger delta i andrakammarval. Samma betydelse har röstlängderna när det gäller rätten att delta i kommunalt val.

Närmare bestämmelser om röstlängder lämnas för andrakammarval i 37—53 §§ ValL. För en närmare redogörelse för dessa regler hänvisas till propositionen. Här må endast antecknas att ingående bestämmelser getts om ett särskilt anmärknings- och besväröförfarande. Om röstlängds bindande verkan har i 52 § stadgats följande. Har anmärkning ej framställts mot framlagd röstlängd eller har beslut över framställd anmärkning meddelats och därav eventuellt föranledd rättelse införts i längden skall röstlängden lända till ovillkorlig efterrättelse vid val, som därefter hålls, intill dess ny röstlängd kommit till stånd. Om röstlängden i någon del förklarats felaktig genom beslut i anledning av klagan som förts i samband med besvär över valförrättning skall dock länsstyrelsen införa de rättelser i längden som föranleds av beslutet, oavsett om felaktigheten länt till valförrättningens upphävande eller ej.

Bestämmelser om röstlängd vid kommunalval och kommunala beslut finns upptagna i 6—10 §§ KVL. Bestämmelserna överensstämmer i stort med motsvarande bestämmelser i 37—53 §§ ValL.

De i ValL och KVL givna bestämmelserna om röstlängd kompletteras av vissa av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, intagna i *kungörelsen den 18 april 1947 (nr 186) om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare samt av kommunal röstlängd*. I kungörelsen föreskrivs bl. a. att röstlängd för andrakammarval och kommunal röstlängd skall upprättas som en gemensam handling.

De angivna bestämmelserna innebär, att rättelse av fel i framlagd röstlängd kan ske endast när anmärkningsförfarandet, eventuellt i förening med det därtill knutna besvärsförfarandet, i föreskriven ordning utnyttjas för att få felet undanröjt. Har fel begåtts vid röstlängdens upprättande, så att någon oriktigt inte upptagits såsom röstberättigad i längden, men denne ej anmärkt häremot inom föreskriven tid, finns med nuvarande ordning således icke någon möjlighet att rätta felet även om detta är aldrig så uppenbart. Felet står i sådant fall kvar och vederbörande blir till följd härav berövad möjlighet att utöva rösträtt under den tid som röstlängden gäller.

Röstlängdsutredningens förslag

I förevarande sammanhang torde endast en summarisk redogörelse för röstlängdsutredningens huvudförslag vara erforderlig. Utredningens huvudförslag innebär att arbetet med röstlängdernas upprättande tidigareläggs och att ett nytt, förkortat tidsschema för röstlängdsförfarandet införs. För att effektivisera medborgarnas egen kontroll av röstlängds innehåll föreslås en viss utbyggnad av det system med underrättelser som tjänar syftet att varje person, beträffande vilken anteckning om rösträtts hinder görs i röstlängden, skall få kännedom härom. Vad gäller rättelsemöjligheterna utgår utredningen från att valnämnden icke bör ha rätt att på eget initiativ rätta fel i röstlängd. Utredningen föreslår att det i stället åläggs lokal skattemyndighet att bevaka det allmänna intresset av att fel i röstlängd blir rättade och att myndigheten för detta ändamål tilläggs rätt att på tjänstens vägnar föra talan om rättelse genom anmärkning eller besvär på samma sätt som enskild person. I fråga om rättsmedlen föreslås även den nyheten att besvär skall kunna föras i särskild ordning hos länsstyrelsen i de fall där anmärkning inte kunnat göras inom föreskriven tid. Möjligheten till sådana besvär skall stå till buds under hela den tid röstlängden gäller och besvärsrätt skall tillkomma inte endast den om vars rösträtt är fråga utan också lokal skattemyndighet. Utredningen föreslår vidare att talan mot beslut i röstlängdsmål skall kunna även utan samband med valbesvär följask till regeringsrätten. Även i övrigt innehåller utredningens betänkande vissa förslag till jämkningar av gällande ordning. Bl. a. föreslås en ändrad reglering såvitt rör röstlängdens giltighetstid och den tidpunkt som skall vara avgörande för röstlängdens innehåll i fråga om rösträttsförhållandena.

Såsom redan framhållits har utredningen funnit att dess reformförslag icke kan genomföras förrän år 1968, när automatisk databehandling införts i hela landet inom folkbokföringen. Utredningen framlägger emellertid vissa förslag till provisoriska åtgärder för att minska riskerna för rösträttsförluster när 1966 och 1967 års röstlängder upprättas. Vad gäller rättelsemöjligheterna kan det enligt utredningen knappast ifrågakomma att göra några provisoriska ingrepp i anmärknings- och besvärsförfarandet. Däremot an-

ser utredningen det ej vara uteslutet att utan ändring i gällande ordning öppna möjlighet till särskilda rättsmedel, dvs. till resning och återställande av försutten tid, för att vinna rättelse i fall när den som uppfyller rösträttskvalifikationerna på grund av uppenbart förbiseende ej medtagits i röstlängden eller antecknats däri såsom icke röstberättigad. Utredningen erinrar om att bestämmelserna i 52 § ValL och de motsvarande bestämmelserna i 10 § KVL upptar en regel om röstlängds bindande verkan och att regeringsrätten i vissa utslag år 1964 tydligen uppfattat dessa bestämmelser som ett hinder mot resning. Principen om röstlängds orubblighet bör enligt utredningen givetvis stå fast. Någon rättsosäkerhet skulle emellertid ej uppkomma, om ett återbrytande genom resning eller ett återställande av försutten tid skulle vara tillåtligt. Rättsmedlen är kringgärdade med så betryggande garantier, att några betänkligheter inte möter mot att bruka dem i fråga om röstlängd. Utredningen föreslår därför att möjlighet öppnas till rättelse av fel i 1966 och 1967 års röstlängder genom de nämnda särskilda rättsmedlen. Enligt utredningen synes detta lämpligen kunna ske genom en mindre justering av bestämmelserna i 52 § ValL och 10 § KVL. I dessa paragrafer bör enligt utredningen stadgas endast att den i föreskriven ordning tillkomna röstlängden skall lända till efterrättelse vid val, som hålls därefter, intill dess ny röstlängd kommit till stånd. En sådan ändring skulle enligt utredningen innebära att de hinder för brukande av särskilda rättsmedel undanröjs, som kan anses ligga i den nuvarande formuleringen »ovillkorlig efterrättelse, där ej, på sätt nedan stadgas, rättelse skall i längden verkställas.»

Remissyttrandena

Röstlängdsutredningens förslag till sådana provisoriska ändringar i vallagstiftningen, att de särskilda rättsmedlen resning och återställande av försutten tid skall kunna användas för att vinna rättelse av i fel i röstlängd, har i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran av de hörda remissinstanserna. En mera kritisk inställning till förslaget kommer till uttryck huvudsakligen endast i yttrandena från *regeringsrättens ledamöter, förvaltningsdomstolskommittén, överståthållarämbetet och valnämnden i Stockholm.*

Yttrandena från de remissinstanser, som ställer sig positiva till utredningsförslaget, är genomgående summariskt utformade. I den mån några skäl redovisas för ställningstagandet ansluter sig dessa till utredningens.

De fyra nämnda remissinstanserna avvisar utredningens förslag om att införa vidgade rättelsemöjligheter åren 1966 och 1967 genom anlitan av extraordinära rättsmedel. *Regeringsrättens ledamöter och förvaltningsdomstolskommittén* framhåller, att denna väg över huvud knappast är framkomlig, eftersom det inte bara är de ord utredningen vill utesluta ur lag-

texterna som konstituerar röstlängdens rättsverkan utan det är hela det nuvarande systemet som omöjliggör användningen av extraordinära rättsmedel.

Samtliga de fyra nämnda remissinstanserna anvisar andra vägar för att nå en lösning av ifrågavarande problem. *Regeringsrättens ledamöter*¹ föreslår i huvudsak att rättelse av fel, som medfört att någon oriktigt icke blivit upptagen i röstlängd eller däri antecknats såsom icke röstberättigad, skall kunna vinnas i särskild ordning efter därom gjord ansökan hos valnämnden senast viss tid före valet. Med tanke på ärendenas enkla beskaffenhet kan, framhålls det, något skäl inte anföras mot att i första hand låta valnämnden pröva sådana ansökningar. Däremot bör valnämnden inte tilläggas skyldighet eller befogenhet att självmant vidta rättelse i angivet hänseende. Emellertid kan den lokala skattemyndigheten lämpligen erhålla befogenhet att jämväl ansöka om sådana rättelser. Besvär över valnämnds beslut bör få föras endast i samband med besvär över valet. En prövning av talan mot valnämnds beslut i annan ordning torde inte medhinnas före valet. — I fråga om vissa enskildheter i förslaget föreligger mellan de nämnda regeringsrättsledamöterna skilda uppfattningar. Flertalet av ledamöterna (11 regeringsråd) anser den nya rättelsemöjligheten böra stå öppen för den som helt fallit bort ur röstlängden eller som inte bevisligen blivit underrättad om att rösträttshinder antecknats för honom i längden. En minoritet (4 regeringsråd) anser att förfarandet med underrättelser om antecknade rösträttshinder inte bör kompletteras med ett krav om underrättelsernas utsändande i rekommenderade brev med mottagningsbevis. Enligt dessa ledamöter bör den nya rättelsemöjligheten stå till buds icke blott för den som helt bortfallit ur röstlängden utan även för varje sådan person som blivit oriktigt antecknad såsom icke röstberättigad i längden, oavsett således om han erhållit underrättelse om denna anteckning eller ej.

Förvaltningsdomstolskommittén finner en utväg vara att redan för åren 1966 och 1967 öppna möjlighet till besvär i särskild ordning hos länsstyrelse på sätt utredningen föreslagit med avseende på 1968 och följande år. Utredningens förslag i denna del anser kommittén emellertid böra modifieras i vissa avseenden. Kommittén är sålunda inte övertygad om att rätten att anföra besvär i särskild ordning bör stå till buds under hela den tid som röstlängden gäller. Övervägande skäl talar enligt kommittén för att tiden för sådana besvär bör begränsas, förslagsvis till den 20 augusti närmast efter röstlängdens fastställande, så att myndigheterna med säkerhet hinner före de ordinarie riksdags- och kommunalvalen fatta och verkställa beslut i anledning av anförda besvär. Vidare finner kommittén det mest rationellt att ej medge rätt att före valet fullfölja talan mot länsstyrelses beslut i röstlängdsmål. Sådan talan bör enligt kommittén kunna föras endast i samband med besvär över valförrättning.

¹ Ett regeringsråd har avgett ett eget yttrande.

Valnämnden i Stockholm vill förorda att redan 1966 sådana regler införs, att rättelse i röstlängd skall kunna göras utan att den enskilde själv behöver medverka. Resning och återställande av försutten tid förutsätter sådan medverkan. Enligt valnämndens förslag bör lokal skattemyndighet eller valnämnd, när rättelse av röstlängd icke är möjlig genom det ordinarie anmärkningsförfarandet, kunna anmäla upptäckta fel hos vederbörande länsstyrelse för rättelse, varefter länsstyrelsen skall äga vidta sådan rättelse i de fall, där det är uppenbart att röstberättigad inte blivit upptagen som sådan i röstlängden. Med hänsyn till att det bör finnas garantier för att beslut om rättelse skall hinna meddelas och verkställas före valdagen, finner valnämnden det vara nödvändigt att bestämma en sista dag då framställning om rättelse skall få göras. För den händelse det anses erforderligt att medge klagorätt över länsstyrelsens beslut i annan form än besvär över valförrättningen anser valnämnden att även den härav följande tidsåtgången bör beaktas. Valnämnden framhåller att vad nu sagts har giltighet också i fråga om resning och återställande av försutten tid, i den mån dessa institut skall komma till användning. Även i fråga om dessa rättsmedel synes det med hänsyn till verkställighetsfrågan vara nödvändigt med en tidsbestämning.

Överståthållarämbetet förordar att åtgärder vidtas i enlighet med de av valnämnden angivna riktlinjerna.

Departementschefen

Inledningsvis uttalar departementschefen, att det nuvarande systemet för röstlängdernas iordningställande i stort sett synes ha fungerat tillfredsställande. Trots felens jämförelsevis sparsamma förekomst är det emellertid all anledning att vidta de reformåtgärder som i nuvarande läge rimligen kan komma i fråga för att i görligaste mån undvika dylika konsekvenser. Då remissbehandlingen av utredningens huvudförslag ännu inte avslutats får reformåtgärderna tills vidare inriktas på att vidga möjligheterna till rättelse av fel i justerad röstlängd.

Departementschefen ställer sig avvisande till utredningens förslag att lita till extraordinära rättsmedel. Härom anföres:

Såsom har framhållits under remissbehandlingen är redan det ordinära anmärknings- och besvär förfarandet avsett att komma till användning även vid fall av uppenbara röstlängdsfel, som berott på förbiseenden från myndigheternas sida. Ehuru förutsättningarna för beviljande av resning och återställande av försutten tid på förvaltningens område icke är reglerade i lag och därför icke i allo klarlagda, torde dock få antas, att det för användning av extraordinärt rättsmedel krävs någonting mera än som gäller för att få rättelse till stånd i ordinär väg. Vad som härutöver skulle komma att krävas för användning av extra-ordinärt rättsmedel i röstlängdsärendet, är osäkert. Skulle för resning eller återställande av försutten tid det kravet komma att uppställas att den av felet berörde visar sig ha haft laga förfall för sin underlåtenhet att i ordinär väg påtala felet, torde vär-

det av den föreslagna reformen bli tämligen begränsat. Osäkert är också vilka verkningar som ett i röstlängdsärende meddelat beslut om resning eller återställande av försutten tid kan tänkas få med avseende på giltigheten av val som redan blivit förrättat med användning av den ifrågavarande röstlängden. Om beslut om resning meddelas nära inpå ett val kan det för övrigt bli svårt att hinna verkställa de av beslutet föranledda rättelserna i sådan tid att de kan tjäna till efterrättelse vid valet. Vad särskilt angår återställande av försutten tid synes detta institut med därav följande uppreppning av anmärkningsproceduren dessutom vara alltför tidskrävande och omständligt för att lämpligen kunna användas för det ändamål, varom nu är fråga. Ett genomförande av förslaget synes sålunda kunna föranleda såväl praktiska som rättsliga svårigheter. Härtill kommer att en tillämpning av de extraordinära rättsmedlen svårligen låter sig förenas med gällande regelsystem i övrigt på området. Så t. ex. synes det oegentligt att en fråga om rättelse av fel i röstlängd skall kunna före valet underkastas regeringsrättens prövning med anlitan av extraordinära rättsmedel, medan frågan inte före valet kan fullföljas till regeringsrätten, om det ordinära anmärknings- och besvärsvärförfarandet utnyttjas för att få felet undanröjt. Frågor om rättelse av fel i röstlängd är för övrigt regelmässigt av så enkel beskaffenhet att det icke kan vara rationellt att förlägga prövningen av dem till högsta instans.

Departementschefen föreslår i stället, att länsstyrelserna skall få befogenhet att rätta vissa fel i justerad röstlängd. Han framhåller, att utredningens huvudförslag inrymmer en viss motsvarighet härtill och att det under remissbehandlingen från en del håll uttalats sympatier för att en sådan lösning åstadkommes redan nu.

Som förutsättning för det nya rättelseinstitutets användning föreslås till en början gälla, att någon på grund av uppenbart fel inte har blivit upptagen såsom röstberättigad i den för granskning framlagda röstlängden. Institutet tar alltså sikte dels på fall då någon rätteligen skolat antecknas såsom röstberättigad men så ej skett, dels på fall då någon till följd av fel i det primärmaterial, som ligger till grund för röstlängdens upprättande, kommit att i röstlängden uteslutas från honom tillkommande rösträtt. Däremot avses inte fall då någon felaktigt antecknats såsom röstberättigad i röstlängden. Något praktiskt behov av att vidga rättelsemöjligheterna i dylika fall säges inte ha framträtt.

Som förutsättning för det nya rättelseinstitutets användning bör vidare gälla, att felet icke blivit påtalat i föreskriven ordning genom anmärkning hos valnämnden. Har så skett utan att felet blivit rättat, kan saken bringas under länsstyrelsens prövning med anlitan av den ordinära besvärsvägen.

En ytterligare förutsättning för rättelse i nu föreslagen ordning bör vara, att den saken rör även vid anmärkningstidens utgång uppfyllde vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt.

Rättelse i nu angivna ordning föreslås kunna ske endast efter ansökan. För att institutet skall bli så effektivt och smidigt som möjligt förordas att inte bara den som berörs av felet utan även lokal skattemyndighet skall

få befogenhet att göra ansökan om rättelse. Som senaste dag, då ansökan skall vara inkommen till länsstyrelsen, föreslås den 1 september det år röstlängden upprättats. Det nya rättelseinstitutet kan enligt departementschefen utan hinder av denna tidsgräns i allt väsentligt fylla de praktiska behov, för vilket det är avsett. Med tidsbestämningen undviks vissa svårigheter, som annars skulle uppkomma.

Departementschefen uppehåller sig i övrigt vid vissa spörsmål rörande det närmare förfarandet och uttalar bl. a. att det knappast kan vara av behovet påkallat att medge möjlighet att föra talan i mera än en instans.

Utskottet

De i förevarande proposition framlagda lagförslagen avser att vidga möjligheterna till rättelse av sådana fel i röstlängd, som medför förlust av röst rätt. Förslagen åsyftar inte en slutgiltig lösning av hithörande frågor. Mera vittgående reformer beträffande röstlängdsförfarandet kommer att prövas vid senare tillfälle, före upprättandet av röstlängder år 1968, på grundval av röstlängdsutredningens förra året framlagda slutbetänkande. De lagändringar, som nu föreslås, avser endast att redan för 1966 och 1967 års röstlängdsförfaranden åstadkomma vissa förbättringar i nuvarande regelsystem. Utskottet har särskilt granskat de olika möjligheter till lagtekniska lösningar av ifrågavarande spörsmål, som framkommit under ärendets beredning. Två principiellt skilda vägar har anvisats, nämligen dels att lita till extraordinära rättsmedel, dels att införa en extra rättelsemöjlighet genom ett särskilt ansökningsförfarande. Departementschefen har stannat för det senare alternativet. Utskottet finner bärande skäl ha anförts härför och har inte heller någon erinran mot lagförslagets närmare avfattning. Utskottet hemställer därför,

att riksdagen måtte bifalla proposition nr 71.

Stockholm den 19 april 1966

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson, Damström, fru Segerstedt Wiberg, herrar Sveningsson, Carl Albert Anderson, Dahl, Dahlberg, Tistad och Svenungsson; samt

från andra kammaren: herrar Adamsson, Nilsson i Östersund, Magnusson i Tumhult, fru Thunvall*, herrar Johansson i Trollhättan, Hamrin i Jönköping, Keijer, Boo och Gustafsson i Stenkyrka.

* Ej närvarande vid justeringen.